

СОЦІАЛЬНО-ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ЖІНОК НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

І.Г. Крилова, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Визначено соціальні, вікові особливості участі жінок у функціонуванні ринку праці України. Досліджено основні фактори, що мають суттєвий вплив на рівень економічної активності та зайнятості жінок.

Ключові слова: економічна активність, зайнятість, ринок праці, жінки, працевлаштування.

Постановка проблеми. Сучасні реалії ринку праці України ставлять жінок у нелегку конкуренцію з чоловіками за гідне робоче місце, особливо зважаючи на факт постійного поєднання домашніх безоплатних обов'язків жінки з виконанням робочого навантаження. Отже, жінці необхідно докладати більше зусиль для досягнення успіхів у кар'єрному зростанні, ніж чоловікам. Підвищення освітнього рівня і кваліфікації жінок працездатного віку збільшує рівень їх економічної активності, але не попит на робочу силу. Тому ми вважаємо, що дослідження соціальних та вікових особливостей участі жінок у функціонуванні ринку праці є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем соціально-демографічного становища жінок та чоловіків у суспільстві займаються відомі вчені: Лібанова Е., Макарова О., Лісогор Л.С. та багато інших. Їх наукові надбання є цінними для дослідження цієї проблеми в сучасних економічних умовах розвитку соціально-орієнтованої економіки країни. Проте актуальними залишаються питання постійного дослідження гендерних нерівностей на ринку праці України.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є аналіз соціально-вікових особливостей участі жінок у функціонуванні ринку праці України.

Виклад основного матеріалу. Однією з характеристик суб'єкта ринку праці є його статева приналежність, відповідно

до цього висуваються різні вимоги до робочих місць, а отже і різні можливості у працевлаштуванні. Суттєвої уваги заслуговує проблема поєднання материнства та кар'єрних прагнень. У цілому існують два основні сценарії трудового життя жінки: спочатку народження дитини, а потім вихід на ринок праці; або спочатку набуття певного рівня освіти (професійного досвіду) та накопичення фінансових ресурсів, а потім народження дитини. У більшості країн Заходу переважає саме другий, що поступово стає характерним і для України. Без сумніву, дітородна функція жінки має значний вплив на її положення на ринку праці. В більшості випадків для роботодавця жінка є менш стабільним («цінним») працівником, ніж чоловік, внаслідок поєднання виконання домашніх обов'язків (у тому числі виховання дітей) з трудовим навантаженням.

Таблиця 1

**Рівень зайнятості населення України
за віковими групами та статтю, %**

Вікова група, років	2000 р.		2012 р.	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
15-24	27,8	32,8	29,3	37,9
25-29	69,0	76,5	65,3	82,0
30-34	73,4	80,4	70,7	84,2
35-39	76,3	81,6	76,5	83,8
40-49	77,5	80,8	79,0	81,1
50-59	51,7	70,9	56,5	69,3
60-70	16,1	24,4	21,7	27,4
працездатного віку	62,4	66,6	63,8	70,3

*Побудовано з використанням [2]

Дані таблиці 1 свідчать, що рівень зайнятості чоловіків перевищує рівень зайнятості жінок в кожній віковій групі. Зареєстрований ринок праці на сучасний момент не має масштабних гендерних викривлень – рівні економічної активності та зайнятості жінок залишаються високими та наближаються до аналогів країн з найвищими рівнями гендерного розвитку. У цілому в країнах ЄС у 2012 році рівень зайнятості чоловіків

(у віці 15-64 р.) вище, ніж у жінок у середньому на 11,2 в.п. У кожній з 27 країн він перевищував рівень зайнятості жінок, а в деяких країнах ця різниця є суттєво значною: Греції – на 18,7 в.п., Кіпрі – на 19,4 в.п., Мальті – на 29,1 в.п.

Показники безробіття на ринку праці України не мають високої гендерної диференціації, а рівень безробіття чоловіків протягом 2000-2012 років перевищував рівень «жіночого» безробіття. Єдиною категорією населення, де повікові показники зайнятості свідчать про істотну гендерну асиметрію на користь чоловіків, залишаються особи у віці 25-35 років. Жінки вікових груп 20-24 та 25-29 років мають найвищі рівні народжуваності (у 2012 році частка дітей, народжених жінками даних вікових груп, склала відповідно 29 та 63%), що пояснює низький рівень зайнятості молодших жінок через їх репродуктивну активність. Перерви у професійній діяльності, пов'язані з народженням і вихованням дітей, впливають не лише на рівень доходів жінок цих вікових категорій, а також на погіршення якості їх професійних знань і навичок у сучасних динамічних умовах ринку праці.

Таблиця 2

Економічно неактивні жінки на ринку праці України у 2012 році

Вікові групи, років	Всього		з них зайняті виконанням домашніх (сімейних обов'язків), %
	тис. осіб	%	
15-24	1881,3	25,3	17,6
25-29	548,2	7,4	86,8
30-34	417,2	5,6	85,2
35-39	314,1	4,2	77,9
40-49	529,3	7,1	60,1
50-59	1498,2	20,1	12,2
60-70	2249,4	30,2	-
Всього	7437,7	100,0	25,7

* Побудовано з використанням [2]

На вікову групу від 25 до 34 років (яка знаходиться в найбільш продуктивному віці та належить до молоді) припадає найбільше сімейне навантаження, відповідно ці групи мають низький рівень економічної активності та зайнятості на ринку праці порівняно з іншими віковими групами працездатного віку 35-39 та 40-49 років (табл.2).

Серед основних причин економічної неактивності жінок у 2012 році найбільш вагомими є: пенсійний вік (50,3% від загальної чисельності економічно неактивного населення), виконання домашніх обов'язків (25,7%) та навчання (питома вага учнів і студентів – 19,9%).

Отже, суттєвою соціальною особливістю поведінки жінок на ринку праці є поєднання кар'єри та можливостей для реалізації дітородної функції, що обумовлює рівень економічної активності та вибір жінками сфери зайнятості. Відмітимо, що залежно від того, в який спосіб будуть реалізовані потреби особистості на ринку праці, таким буде і характер її зайнятості.

Як свідчать дані таблиці 3, серед зайнятого населення переважають чоловіки (як і серед категорії «роботодавці»), при цьому найбільше працюючого населення за наймом та самозайнятих (серед яких найбільшу питому вагу займають жінки).

Таблиця 3

Населення України зайняте економічною діяльністю у віці 15-70 років, 2012 р.

Статуси зайнятості	Жінки	Чоловіки
Всього, тис. осіб	9846,3	10508,0
у відсотках до підсумку		
Працюючі за наймом	80,5	81,9
Роботодавці	0,8	1,3
Самозайняті	18,4	16,4
Безкоштовно працюючі члени сім'ї	0,3	0,4

* Побудовано з використанням [2]

Рівень освіти та вік представляють соціально-демографічні фактори, які визначають особливості поведінки працівника

на ринку праці. Рівень зайнятості чоловіків вище як в середньому по країні, так і по кожному рівню освіти, особливо в повній загальній середній та неповній вищій (табл. 4). При цьому зауважимо, що зі збільшенням рівня освіти рівень зайнятості теж зростає як серед жінок, так і серед чоловіків. Цікавим є те, що найвищий гендерний розрив у рівні особистих доходів є характерним для населення, яке має вищу освіту, тобто високі освітні надбання українських жінок не забезпечують їм належного становища на ринку праці та можливостей гідних заробітків.

Таблиця 4

Рівень зайнятості населення України у 2012 році, %

Рівень освіти	Жінки	Чоловіки	Чоловіки в порівнянні з жінками, в.п.
У середньому	54,8	65,2	+ 10,4
Повна вища	69,5	78,0	+ 8,5
Базова вища	43,6	45,6	+ 1,0
Неповна вища	62,6	71,8	+ 9,2
Повна загальна середня	49,4	65,2	+ 15,8
Базова загальна середня	29,4	36,4	+ 7,0
Початкова загальна або не мають освіти	11,0	11,4	+ 0,4

* Побудовано з використанням [3]

А серед найменш освічених контингентів, до яких належать неписьменні та особи, які не мають освіти (здебільшого населення старших вікових груп та молодь, яка навчається), гендерні відмінності в рівні доходів є досить незначними, засвідчуючи неістотний вплив гендерного чинника на рівень оплати некваліфікованої праці [4].

Український центр соціальних реформ у співпраці з Центром «Соціологічний моніторинг» у 2012 році провів соціологічне опитування «Дослідження участі жінок у складі робочої сили України». Результати опитування засвідчили, що переважна більшість респондентів тим або іншим чином зазнавали певних дискримінаційних проявів у сфері зайнятості. В

якості дискримінаційного чинника опитані жінки найчастіше згадували молодий вік (15,8% респондентів), а жіноча стать і наявність сімейних зобов'язань розділили між собою друге місце в рейтингу чинників дискримінації в сфері зайнятості. Майже кожна десята з опитаних жінок стикалася з упередженим ставленням з боку керівництва в дорученні певної роботи або її оцінці, стільки ж повідомили про випадки встановлення нижчої, порівняно з колегами, заробітної плати за роботу однакової цінності [4].

Існуючу нерівність у заробітній платі чоловіків і жінок можна пояснити такими чинниками: міжгалузеві і міжпосадові відмінності, особливості освітньо-кваліфікаційного рівня, умови праці, тривалість трудового стажу та режим робочого часу. Жінки переважають у складі зайнятих у видах економічної діяльності, що характеризуються нижчою заробітною платою (зокрема в бюджетному секторі – освіті, охороні здоров'я, секторі надання соціальних послуг) та мають меншу тривалість загального стажу, не працюють на роботах зі шкідливими умовами праці та не отримують відповідних компенсацій. У цілому по країні середньомісячна заробітна плата жінок менше, ніж чоловіків: у 2010 р. – 77,8% від заробітної плати чоловіків, у 2011 р. – 74,9% та 2012 р. – 77,4%.

Висновки. Отже, основними особливостями участі жінок у ринку праці можна назвати такі: поєднання дитородної функції жінки та трудового навантаження, тривалість професійної кар'єри, галузева зайнятість, різниця у заробітках чоловіків та жінок, причини безробіття.

Саме на жінок в українському суспільстві традиційно покладається реалізація сімейних зобов'язань, отже в більшості випадків жінки обирають ті професії та посади, які характеризуються меншим навантаженням і гнучкою зайнятістю та не потребують високої інтенсивності праці. Така участь жінки на ринку праці веде до формування «жіночих» професій (що заважає професійному зростанню жінок) та до суттєвих гендерних розривів у доходах населення.

Список використаних джерел:

1. Праця України у 2012 році : статистичний збірник. — К. : Державний комітет статистики України, 2013. — 322 с.
2. Економічна активність населення України у 2012 році : статистичний збірник. — Київ : Державний комітет статистики України, 2013. — 204 с.
3. Жінки і чоловіки в Україні : статистичний збірник. — К. : Державна служба статистики України, 2013. — 120 с.
4. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу : [колективна монографія / за ред. Е.М. Лібанової]. — К. : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. — 404 с.

И.Г. Крылова. Социально-возрастные особенности участия женщин на рынке труда Украины.

Определены социальные, возрастные особенности участия женщин в функционировании рынка труда Украины. Исследованы основные факторы, которые имеют влияющие на уровень экономической активности женщин и проанализирована их занятость.

I. Krylova. Social and age features of women's participation in the labor market of Ukraine.

Social and age features of women's participation in the functioning of the labor market of Ukraine were defined. The basic factors that have a significant impact on women's economic activity were researched, analysis of their employment was conducted.